

Han Herred Bogen 2012

Johan Skjoldborgs Han Herred – eller lokalhistorie i 3D!

Hvis man skal sætte en overskrift over Han Herred Bogen 2012, kunne det passende være »Johan Skjoldborgs Han Herred«. For denne mand, der virkede som lærer både vest og øst i Han Herred, og hvis tanker om frihed og menneskeværld stadig er aktuelle her 150 år efter hans fødsel, har sat sig mange spor på den egn, som han igen og igen vendte tilbage til i sit liv og forfatterskab – og direkte såvel som indirekte også i bogens artikler.

Man kan også kalde Han Herred Bogen for lokalhistorie i 3D. Ved at læse bogen bliver man nemlig i stand til at se og opleve tilværelsen i flere dimensioner – eller flere lag. Går du for eksempel en tur gennem Brovst eller Fjerritslev, vil du for dit indre øje kunne se, hvordan byen så ud for 50 eller 75 år siden. Og det er rigtig spændende. Mindst lige så spændende som et 3D-computerspil!

Du vil også få en større bevidsthed om, hvad der ligger til grund for det samfund, som vi er en del af i dag. Derfor giver det i høj grad mening at udgive en bog som Han Herred Bogen – til underholdning og folkeoplysning!

Her følger en kort introduktion til bogens artikler:

Johan Skjoldborg og Han Herred · Af Ingvar Jakobson

Folkeoplysning var et nøgleord for Johan Skjoldborg, som var født i Øsløs og virkede som lærer i blandt andet Kollerup og Koldmose, før han omkring 1900 blev fuldtidsforfatter. 150-året for Skjoldborgs fødsel er behørigt fejret i Han Herred og i Løgstør, hvor han boede den sidste del af sit liv med udsigt til sin hjemstavns på Hannæs. Vi får i artiklen både en glimrende levnedsskildring og et overblik over Skjoldborgs omfattende forfatterskab.

Øsløs Kirke · Af Lone Olsen

Ud over en gennemgang af bygningen og dens inventar sætter sognepræst Lone Olsen den smukt beliggende middelalderkirke ind i en større sammenhæng. Dels i en nutidig menighedssammenhæng og dels i et kulturhistorisk perspektiv, hvor vi bliver bekendt med herrnhuterne, som prægede sognet i 1700-tallet med pastor Kaj Praëm som åndelig leder, og vi møder desuden andre stærke personligheder som den sagnombruste sognepræst Andreas Christopher Türch. På kirkegården ses de særprægede herrnhutergravsteder foruden det smukke minde over Johan Skjoldborgs forældre. I øvrigt pryder Øsløs Kirke omslaget på Han Herred Bogen 2012.

Redningsmand og fisker Niels Hansen Kollerup · Af Frede Rødbro

Denne beretning er et eksempel på, hvordan man kan komme på et stort detektivarbejde, når man vil tegne et billede af ens forfædre – i dette tilfælde Frede Rødbros morfar, der efter tjeneste som marinesoldat vendte tilbage til hjemegnen ved Lild Strand og fik et nøjsomt liv som fisker, men også ydede en til tider dramatisk samfundsindsats som redningsmand.



Mit liv i en familie af kunstnere · Af Ruth Berg

»Hestemaleren« Ruth Berg er valgt som årets kunstner i Han Herred Bogen. Mange vil kende Ruths forældre, kunstnerparret Kirsten og Poul Berg, som havde deres atelier i Øster Svenstrup gamle skole. Men også i de fjernere slægtled til begge sider spores en kunstnerisk åre. I dag er Ruth Berg tilbage i sit elskede Han Herred og har etableret atelier og galleri ved Klim Strand, hvor hun dagligt inspireres af den store natur ved Jammerbugten.



Anna Mortensen · Af Gudrun Kappel

Vi får her historien om en ualmindelig og velbegavet kvinde, der var opvokset i det grundtvigske miljø i Klim og i sin ungdom blev meget inspireret af Niels Buch på Ollerup Gymnastikhøjskole. Gymnastikken førte hende videre til USA, hvor hun levede omkring 40 år af sit liv, før hun på sine ældre dage vendte hjem til Klim. Beretningen bygger på en omfattende samling af dagbøger og en del efterladte breve.

Slagterfamilien Mørch fra Klim · Af Knud Svendsen

»Jeg har altid haft på fornemmelsen, at jeg var ud af rakkerfamilie ...« Sådan slår Knud Svendsen tonen an i sin historie om sin mors familie og antyder, at familienavnet Mørch oprindeligt var et tilnavn, der stammer fra rakkernes mørke hudfarve. Morfaderen – Slagter Mørch, telefon Klim 22 – var en kendt skikkelse på egnen fra 1904 og et halvt århundrede frem.

Et langt liv som gøgler · Af Hans »Brøndborer« Kristensen

De fleste avislæsere på egnen – og ikke mindst læserne af Han Herred Bogen og deltagerne i hjemstavnstræffet Træf Han Herred – kender Hans Brøndborers evner til at kommentere små og store tildragelser på rim og velordnede versefødder. Mens hans udfoldelser – med vid og bid – rækker langt videre! Hans Brøndborer, der i dag har passeret de 85 år, har optrådt som gøgler, fra han var en stor dreng. Ikke mindst blev det til 40 år som julemand i Fjerritslev.

Vejkrucifikset ved Svinkløv og pastor B. Thorlacius Ussing · Af Inger Kjeldsen Kristensen

Mange vil huske den lille, men stærke personlighed pastor Ussing, der gennem næsten et halvt århundrede drev realskole i Fjerritslev og desuden virkede som præst i Fjerritslev-Kollerup-Hjordtal. Ussing var ydermere forfatter med betydelig historisk/kulturel indsigt og en stor naturelsker. Men hvem er klar over, at han også stod bag to vægtige kunstværker, som egnen er beriget med, nemlig vejkrucifikset ved Svinkløvvejen og krucifikset på korvæggen i Fjerritslev Kirke?

Vor Frue Kilde og Lerup Marked · Af August F. Schmidt

Nede i Fosdalen står en sten med en lidt utydelig inskription »Vor Frue Kilde«, der hentyder til helgendyrkelsen af Jesu mor. Jomfru Marias fødselsdag 8. september var valfartsdag og dannede baggrund for et både berømt og berygtet marked. Lerup Marked var et begreb, som holdt ved, selv om markedet flyttede adskillige gange, i første omgang i 1585 som følge af sognepræstens protest over uskikkelighed fra markedsholderens side.

Skoletid i Øster Svenstrup · Af Ole Frandsen

De folkelige og kirkelige vækkelser i Han Herred har mange ansigter, og Kirkelig Forening for den Indre Mission har ligesom Johan Skjoldborg i år rundet sin 150-års dag. I enkelte af de mange missionshuse, der blev bygget i Han Herred lige før og lige efter 1900, blev der oprettet friskoler. Således i Øster Svenstrup, hvor Ole Frandsen fik sine basale færdigheder grundigt indlært af frøken Anna Hermannsen, der var eneste leder af friskolen i dens 20-årige levetid.

Slagter Lars Jepsen i Brovst · Af Inger Tronborg

Ligesom Frede Rødbro har også Inger Tronborg været på et grundigt detektivarbejde. I dette tilfælde i sin farfars, slagter Lars Jepsens hovedbøger, som blandt andet kan fortælle om store leverancer fra forretningen i Brovst til Prins Erik på Kokkedal. Men også om en social side hos slagtermesteren, idet siderne i regnskabsbogen vidner om stor langmodighed med egnens fattige befolkning, som ofte fik henstand i flere år med betalingerne.

Brovst Idræts Forening – Det gamle stadion på Nyvej · Af Arne Sloth Kristoffersen

En epoke på 79 år sluttede, da Brovst Idræts Forening nedlagde det gamle stadion på Nyvej og flyttede alle sine aktiviteter til Damengen. Arne Sloth Kristoffersen giver et rids af foreningens historie, tegnet i det brede perspektiv og med et stort personligt engagement, idet det gamle stadion var en af hjørnesteenene i hans egen opvækst. Foreningens store betydning – og den trofaste opbakning til B.I.F. – bliver måske tydeligst illustreret gennem et portræt af tre generationer af familien Pedersen, fra Lindhardt til Morten Pedersen. Der er også afstikkere til naboklubberne, hvor vi blandt andet stifter bekendtskab med en af de helt store fodboldprofiler, nemlig Kjeld Thorst fra Skovsgaard.

Et tilbageblik på livet i Halvrømmen Skole · Af Ruth Klitgaard og Mads Gøgsig

Endnu en meget bemærkelsesværdig historie, oplevet og fortalt af Ruth Klitgaard, som gennem hele sin opvækst havde et meget nært og familiært forhold til lærerfamilien Nielsen i Halvrømmen Skole. Ruth Klitgaard begyndte selv som elev i Halvrømmen Skole, men flyttede derefter med sin familie til Mou. Hun var imidlertid så privilegeret at kunne vende tilbage i Halvrømmen som feriegæst i alle skoleferier. Feriebarnet karakteriserer med fin indføling lærerfamiliens enkelte medlemmer og beskriver med stor detaljerighed, hvordan der så ud i skolen og lærerhjemmet, såvel ude som inde. Mads Gøgsig, der er barnebarn af lærer Emanuel Nielsen (også stifter af Halvrømmen Bibliotek), har arbejdet tæt sammen med Ruth Klitgaard om artiklen og det omfattende billedmateriale.

Søren Pi'esen – spillemanden fra Øland · Af Bente Kristensen

En af Ølands farverige personligheder tages under kærlig behandling af Bente Kristensen. Sammen med Helligkilde Nielsen, Jørgen Sørensen, Niels Jensen, Karen Elna Jensen med flere underholdt Søren Pi'esen som spillemand ved festlige anledninger af enhver slags både nær og fjern. Søren havde stort vid og vidsyn, som ikke mindst skyldtes læsning af yndlingsforfatterne Jeppe Aakjær og Johannes V. Jensen. Desværre endte han sine dage på tragisk vis i Jægerum Kanal under en fodtur mellem Gammel Brovst og Øland.

Julegrisens endeligt · Af Folmer Møller

Hvordan gik det for sig, når julegrisen skulle udvælges, slagtes og parteres? Det bliver i alle detaljer beskrevet i Folmer Møllers erindring, så alle, der er opvokset på landet frem til 1960'erne, kan nikke genkendende dertil. Og de senere generationer – med eller uden 3D-briller – bliver klar over, at flæsketeg og medisterpølse ikke var noget, man kunne finde i supermarkedets kølediske dengang.

Fantastisk bedrageri og tyveri af heste · Af Fjerritslev Avis

En kriminalhistorie fra 1941, hvor de implicerede var en ung medhjælper på Overgaard i Kettrup Sogn, den navnkundige hestehandler Svendsen i Fjerritslev og så en yngre, giftefærdig landmand fra Hanstholm, der var kommet så meget i pengenød, at han forsøgte sig som svindler i Han Herred. Historien er til Han Herred Bogen tilvejebragt af Overgaards nuværende ejer, Per Brix Kjelgaard.

En trist og uhyggelig søndag i Aggersund · Af Verner Bruhn

En solrig og fredfyldt augustdag i 1908 blev med et øredøvende brag forvandlet til et mareridt for købmand K.V. Kristensen i Aggersund og hans familie. Købmandens lille nevø Ejnar legede i pakhuset og var sandsynligvis kommet i besiddelse af en æske tændstikker, hvorefter han fik antændt noget fyrværkeri. Drengens ulykkelige mor ville redde ham og blev derved slemt forbrændt. Begge omkom ved den tragiske hændelse, som her er gengivet ved Verner Bruhn og klip fra de lokale aviser.

De faste indslag i Han Herred

Hertil kommer de faste indslag i form af billedkavalkaderne »Det Gamle Album« og »Årets gang i Han Herred«, årsberetninger fra Lokalhistorisk Samvirke for Han Herred og de tilknyttede foreninger, arkiver og museer samt en adresseliste over samvirkets styrelse og udvalg.

Tak til Fjerritslev Tryk, Sparekassen Vendsyssel, salgsudvalget, sognegrupperne, foreningerne og samvirkestyrelsen for et fortrinligt og spændende samarbejde.

Ejgil Bodilsen



Bidragydere og redaktionsudvalg ved præsentationen af Han Herred Bogen 2012 på herregården Bratskov i Brovst 21. november 2011. Foto: Ejgil Bodilsen

Han Herred Bogen 2012

17. udgave af Lokalhistorisk årbog for Øster og Vester Han Herred

Udgivet af Lokalhistorisk Samvirke for Han Herred

i samarbejde med Sparekassen Vendsyssels Fond, Brovst, og Fjerritslev Tryk A/S

240 sider / smukt indbundet / kr. 280,- / abonnementspris kr. 225,- + evt. porto

Omslag: Øsløvs Kirke / foto: Mattias Bodilsen

Redaktion: Bente Kristensen, Ingvar Jakobsen og Ejgil Bodilsen / redaktion@sognegrupper.dk

Redaktionsudvalg: Anna Gudrun Ogstrup, Ellen Helvind, Gudrun Kappel, Gudrun Kaspersen, Heinrich Tegtmejer og Susanne Hjorth Hansen.

Tekstredigering: Bodilsen tekst & foto I/S · Billedhistorier.dk

Grafisk produktion og forlagsekspedition: Fjerritslev Tryk, Østergade 35, 9690 Fjerritslev

telefon 98 21 22 00 / info@fjerritslev-tryk.dk

ISSN 1396-8270

ISBN 978-87-88438-34-5